

Галуцько В. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
проректор з матеріально-технічного розвитку та інфраструктури
Херсонського державного університету

ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГЛАМЕНТУВАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СТРУКТУРІ ПОЛІЦІЇ

PROBLEM OF NORMATIVE REGULATION OF DETERMINATION PLACE PRE-TRIAL INVESTIGATION IN THE STRUCTURE OF POLICE

У статті проведено дослідження нормативно-правових актів з метою визначення місця органів досудового розслідування в структурі поліції. Запропоновано прийняти закон, який сприятиме збереженню потенціалу слідчих підрозділів як поліції, так і інших правоохоронних органів, зміцненню їх професійного ядра, поліпшенню кадрового та матеріально-технічного забезпечення, що підвищить ефективність роботи слідчих працівників.

Ключові слова: поліція, функціонування поліції, органи досудового розслідування, правоохоронні органи.

В статье проведено исследование нормативно-правовых актов с целью определения места органов досудебного расследования в структуре полиции. Предложено принять закон, который будет способствовать сохранению потенциала следственных подразделений как полиции, так и других правоохранительных органов, укреплению их профессионального ядра, улучшению кадрового и материально-технического обеспечения, что повысит эффективность работы следственных работников.

Ключевые слова: полиция, функционирование полиции, органы предварительного расследования, правоохранительные органы.

The paper studied the regulations-regulations to determine where pre-trial investigation in the structure of the police. A passed a law that will promote capacity investigative units as the police and other law enforcement agencies, strengthening their professional core, improve human resources and logistic support, which undoubtedly will enhance the effectiveness of the investigative staff.

Key words: police, functioning police, preliminary investigation, law enforcement.

Зміни соціально-економічних і політико-правових умов функціонування всієї правоохоронної системи України узгодять її роботу з європейськими стандартами. Її основоположні принципи спрямовані на верховенство права; прозорість діяльності та підзвітність суспільству, дотримання балансу між інтересами суспільства, зокрема, захисту громадян та інтересами окремого громадянина; захист свобод і основоположних прав людини та громадянина. Злагоджена система правоохоронних органів, дієвий механізм їх роботи є однією із важливих ознак суверенної та демократичної держави. Основним же критерієм дотримання європейських стандартів у діяльності правоохоронних органів є наявність у громадян відчуття комфорту та захищеності, впевненість у тому, що вони завжди можуть звернутися за допомогою та у разі потреби отримати її на якісному та високопрофесійному рівні. Сьогодні єдиною службою, яка цілодобово, незважаючи на час відпусток, свят і вихідних надає населенню допомогу в різних критичних ситуаціях, починаючи від незначних правопорушень до затримання небезпечних злочинців фактично є поліція, слідчо-оперативна група якої цілодобово реагує на будь-які повідомлення. Тому насамперед відбувається реформування саме цієї структури. Так, Я.Ю. Кондратьєв та Ю.І. Римаренко вказували на потребу в концептуальній розробці поліцейської проблематики у світлі нелегкого процесу демократизації як України, так і інших країн Союзу незалежних держав, який супроводжується кризовими явищами в економіці, зростанням загальнокримінальної, економічної та транснаціональної злочинності, потребою у

докорінному політичному реформуванні суспільства. При цьому усунення негативних соціальних явищ, зниження темпів злочинності, ліквідація в суспільстві соціальної апатії, зневіри в силі закону та влади є вкрай важливими під час застосування специфічних методів та засобів поліції на сучасному етапі історичного розвитку [1]. Із цього питання Б.Н. Чичерін писав: «Із обов'язності охораняють общую безопасность и уничтожают всякое сопротивление следует, что полиция должна быть снабжена достаточной силой... Отсюда необходимость полицейской стражи с военным устройством» [2, с. 456].

У більшості вчених набуває поширення підхід до поліції як до організації з надання послуг населенню у сфері правової охорони. Така позиція зазначена в Кодексі поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку, прийнятому резолюцією Генеральної асамблеї ООН №34/169 від 17 грудня 1979 р., служіння суспільству передбачає, зокрема, надання послуг і допомоги тим членам громади, які з особистих, економічних і соціальних чи інших причин надзвичайного характеру потребують негайної допомоги [3, с. 591–592; 4, с. 5–15]. Ю. Аврутин підкреслював, що система масового обслуговування – це, передусім, організаційний та моральний принцип функціонування поліції (міліції), в основі якого лежать дві ідеї: по-перше, спільні ідеї кібернетичної теорії масового обслуговування, які оперують такими поняттями, як «заявка», «відмова», «черговість обслуговування», «здатність системи виконувати заявку»; по-друге, ідея взаємовідносин у системі «поліція (міліція) – населення», за якою поліція пови-

нна ставитися до кожного громадянина, який потрапляє – чи добровільно, чи за необхідності – у сферу її юрисдикції, як до клієнта, якому треба приділити увагу і зробити це ввічливо, культурно та доброзичливо. Тоді виникає запитання, що за послуги будуть надавати органи досудового розслідування, які відповідно до Закону України «Про поліцію» статті 13 входять до системи поліції, яку складають: 1) центральний орган управління поліцією; 2) територіальні органи поліції.

До складу апарату центрального органу управління поліції входять організаційно поєднані структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника поліції, а також виконання покладених на поліцію завдань.

У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

У системі поліції можуть утворюватися науково-дослідні установи та установи забезпечення [5].

Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України, статтею 38 на органи досудового розслідування покладається основне завдання проведення досудового слідства у кримінальних провадженнях, яке починається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності [6]. Повноваження органів досудового слідства є самостійним елементом їх правового статусу. Вони виступають правовою гарантією забезпечення режиму законності під час розслідування злочинів, гарантією захисту прав громадян та інтересів держави. Повноваження вказують на те, як слідчому діяти, вчиняти в тій або іншій ситуації, яка виникає під час розслідування злочину. До повноважень слідчих підрозділів органів внутрішніх справ ми відносимо їх обов'язки та права.

З іншого боку, щодо правового статусу слідчих підрозділів органів внутрішніх справ є адміністративні процедури їх діяльності, зокрема: підпорядкованість, підзвітність та підконтрольність, порядок призначення

слідчих на посаду, їх переміщення і звільнення з посади тощо. Так, підпорядкованість характеризує, як правило, найвищу організаційну залежність органу нижчого рівня від органу вищого рівня. Органи досудового розслідування, що входять у структуру поліції сьогоденні, відрізняються особливою субординацією працівників, дисципліною, регламентованою Статутами. До слідчих можуть бути застосовані всі традиційні види юридичної відповідальності: дисциплінарна, адміністративна, цивільно-правова, матеріальна та кримінальна.

Державні службовці органів несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, адміністративну і матеріальну – в особливому порядку. Також працівники здійснюють свою службову діяльність нерідко в умовах ризику для життя і здоров'я, причому у багатьох випадках – зі зброєю в руках. Це стосується працівників не тільки (міліції) поліції, а й Служби безпеки України, Державної митної служби України, Державної прикордонної служби України, органів і установ Державного департаменту України з питань виконання покарань тощо [7, с. 129–130]. Історично склалося так, що переважно суб'єкти поліцейської діяльності, у тому числі і слідчі підрозділи, є воєнізованими структурами. Застосування адміністративного і кримінально-процесуального примусу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї вимагають найчастіше військової структури органів поліції. Оскільки в службовців воєнізованих органів поліції встановлена єдина форма одягу, то є спеціальні звання, знаки відмінності (погони) та інші зовнішні атрибути [8, с. 391]. Сьогодні не існує узагальненого закону, який би чітко регламентував роботу органів досудового розслідування.

Отже, на нашу думку, необхідно прийняти Закон України «Про органи досудового розслідування», у якому доречно закріпити: мету, завдання, функції та принципи діяльності органів досудового слідства; організаційну побудову системи; правовий статус як органів досудового слідства, так і слідчих (права, обов'язки та відповідальність); організаційні засади діяльності органів досудового слідства (планування, контроль, взаємодія; інформаційне, кадрове, фінансове та матеріально-технічне забезпечення); основи соціально-правового захисту слідчих; засади забезпечення процесуальної незалежності і самостійності слідчого; порядок призначення слідчих на посаду, їх переміщення і звільнення з посади; контроль та нагляд за їх діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кондратьев Я.Ю. Эффективность полицейской деятельности у контексте наставов Европейского кодекса полицейской этики / Я.Ю. Кондратьев, Ю.И. Римаренко // Научный вестник НАВСУ. – 2003 – № 3. – С. 3–11.
2. Чичерин Б.Н. Курс государственной науки / Б.Н. Чичерин. – М. : Типо-литогр. т-ва И.Н. Кушнерев и Ко., 1894. – 492 с.
3. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. – К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.
4. Римаренко Ю.І. Міжнародно-правові стандарти поведінки працівників правоохоронних органів при підтриманні правопорядку : [документально-джерелознавчий довідник] / Ю.І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, І.Г. Кириченко. – К. : Центр з прав людини ; НАВСУ ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. – 128 с.
5. Про Національну поліцію : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
6. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. – 12-те вид., доповн. і перероб. – К. : Алерта, 2016. – 810 с.
7. Бахрах Д.Н. Административное право России / Д.Н. Бахрах. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1996. – 536 с.
8. Бельский К.С. Полицейское право : [лекционный курс] / К.С. Бельский. – М. : Изд-во «Дело и Сервис», 2004. – 816 с.